

Wav-boete. Lex mitior beginsel. Richtlijn 2009/52. Reikwijdte werkgeversbegrip.

ABRvS 18-05-2011, ECLI:NL:RVS:2011:BQ4956, m.nt. C.M. Saris

Instantie

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State

Datum

18 mei 2011

Magistraten

Mrs. H.G. Lubberdink, A.W.M. Bijloos, H.G. Sevenster

Zaaknummer

201009217/1/V6.

Noot

C.M. Saris

LJN

BQ4956

JCDI

JCDI:ADS266351:1

Vakgebied(en)

Vreemdelingenrecht / Bijzondere onderwerpen
Arbeidsrecht / Arbeidsmarktbeleid en -bemiddeling
Bestuursrecht algemeen / Handhaving algemeen
Materieel strafrecht / Algemeen

Brondocumenten

ECLI:NL:RVS:2011:BQ4956, Uitspraak, Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, 18-05-2011

Wetgeving

Wav art. 1, 2, 15, 18, 19, 19a, 19d; Richtlijn 2009/52; Sr art. 1 lid 2

Essentie

Wav-boete. Lex mitior beginsel. Richtlijn 2009/52. Reikwijdte werkgeversbegrip.

Samenvatting

Appellante betoogt dat de rechtbank ten onrechte heeft overwogen dat niet kan worden geoordeeld dat het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav de doelstelling van de Richtlijn (Richtlijn 2009/52/EG van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2009 tot vaststelling van minimumnormen inzake sancties en maatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen (PB L 168/24; red.) ernstig in gevaar zou kunnen brengen, waarbij de rechtbank in aanmerking heeft genomen dat blijkens de considerans en art. 8 lid 4 Richtlijn, deze voorziet in minimumnormen en het de lidstaten vrijstaat strengere verplichtingen op te leggen en striktere aansprakelijkheidsregels vast te leggen. Volgens appellante zien de considerans en laatstgenoemde bepaling slechts op de vrijheid die lidstaten toekomt bij het vaststellen van strengere sancties en maatregelen, en niet op de uitleg van definities die in de Richtlijn zijn gegeven. De doelstelling van de Richtlijn is primair de eenwording van de Europese Unie en een eigen invulling van het werkgeversbegrip door een lidstaat op nationaal niveau is hiermee strijdig, aldus appellante.

In art. 18 Richtlijn is bepaald dat deze in werking treedt op de twintigste dag volgende op die van haar bekendmaking in het Publicatieblad van de Europese Unie, zijnde op 20 juli 2009. Derhalve was de Richtlijn ten tijde van het besluit van 20 oktober 2009 in werking getreden. In art. 17 Richtlijn is bepaald dat de omzettingstermijn op 20 juli 2011 verstrijkt.

Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (hierna: het Hof) heeft in het arrest van 18 december 1997, C-129/96 (AB 1998/192; red.), Inter-Environnement Wallonie (www.curia.europa.eu), in punt 45 overwogen dat een lidstaat zich gedurende de implementatieperiode van een richtlijn moet onthouden van maatregelen die de verwezenlijking van het door de Richtlijn voorgeschreven resultaat ernstig in gevaar zouden brengen.

Het Hof heeft in het arrest van 4 juli 2006, C-212/04 (NJ 2006/593; red.), Adeneler (www.curia.europa.eu), in punt 123 overwogen dat de rechterlijke instanties van de lidstaten zich vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van een richtlijn zoveel mogelijk dienen te onthouden van een uitleg van het nationale recht die, na het verstrijken van de omzettingstermijn, de verwezenlijking van de met deze Richtlijn nagestreefde doelstelling ernstig in gevaar zou kunnen brengen.

Uit onder meer art. 1 Richtlijn en punt 36 van de considerans van de Richtlijn blijkt dat de bestrijding van illegale immigratie door maatregelen tegen illegale tewerkstelling de met de Richtlijn nagestreefde doelstelling is. Het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav voordat de omzettingstermijn van de Richtlijn verstrijkt, verzet zich niet tegen het hanteren van een beperkter werkgeversbegrip nadat de omzettingstermijn is verstreken, indien de Richtlijn daartoe noopt. Voorts komt met het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav de met de Richtlijn nagestreefde doelstelling niet ernstig in gevaar, aangezien het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav illegale tewerkstelling als aantrekkende factor voor illegale immigratie tegengaat.

Partij(en)

Uitspraak op het hoger beroep van: appellante, tegen de uitspraak van de Rechtbank Rotterdam van 5 augustus 2010 in zaak nr. 09/4081 in het geding tussen:

appellante

en

de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Uitspraak

1. Procesverloop

Bij besluit van 6 maart 2009 heeft de minister aan appellante een boete opgelegd van € 11.000 wegens overtreding van de artikelen 2, eerste lid, en 15, eerste en tweede lid, van de Wet arbeid vreemdelingen (hierna: de Wav).

Bij besluit van 20 oktober 2009 heeft de minister het daartegen door appellante gemaakte bezwaar ongegrond verklaard. Dit besluit is aangehecht (niet opgenomen; red.).

Bij uitspraak van 5 augustus 2010, verzonden op 12 augustus 2010, heeft de rechtbank het daartegen door appellante ingestelde beroep gegrond verklaard, dat besluit vernietigd en bepaald dat de rechtsgevolgen van dat besluit geheel in stand blijven. Deze uitspraak is aangehecht (niet opgenomen; red.).

Tegen deze uitspraak heeft appellante bij brief, bij de Raad van State ingekomen op 21 september 2010, hoger beroep ingesteld. Deze brief is aangehecht (niet opgenomen; red.).

De Afdeling heeft de zaak ter zitting behandeld op 31 maart 2011, waar de minister, vertegenwoordigd door mr. W.F. Jacobson, werkzaam bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, is verschenen.

2. Overwegingen

2.1.

Op dit geding is de Wav van toepassing zoals die wet luidde tot de inwerkingtreding van de wet van 25 juli 2009 (Stb. 2009/256) op 1 juli 2009.

Ingevolge artikel 1, eerste lid, aanhef en onderdeel b, onder 1°, van de Wav wordt onder werkgever verstaan degene die in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf een ander arbeid laat verrichten.

Ingevolge artikel 2, eerste lid, is het een werkgever verboden een vreemdeling in Nederland arbeid te laten verrichten zonder tewerkstellingsvergunning.

Ingevolge artikel 15, eerste lid, draagt de werkgever die door een vreemdeling arbeid laat verrichten bij een andere werkgever er bij de aanvang van de arbeid door de vreemdeling onverwijld zorg voor dat de werkgever bij wie de arbeid feitelijk wordt

verricht een afschrift van het document, bedoeld in artikel 1, eerste lid, onder 1o tot en met 3o, van de Wet op de identificatieplicht, van de vreemdeling ontvangt.

Ingevolge het tweede lid stelt de werkgever die het afschrift van het document, bedoeld in het eerste lid, ontvangt, de identiteit van de vreemdeling vast aan de hand van het genoemde document en neemt het afschrift op in de administratie.

Ingevolge artikel 18, eerste lid, wordt het niet naleven van de artikelen 2, eerste lid, en 15 als beboetbaar feit aangemerkt.

Volgens punt 36 van de considerans van Richtlijn 2009/52/EG van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2009 tot vaststelling van minimumnormen inzake sancties en maatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen (*PB* L 168/24) (hierna: de richtlijn) kan de Gemeenschap, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen, aangezien de doelstelling van deze richtlijn, namelijk de bestrijding van illegale immigratie door maatregelen tegen tewerkstelling als aantrekkende factor, niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang en de gevolgen van deze richtlijn beter door de Gemeenschap kan worden verwezenlijkt. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel, gaat deze richtlijn niet verder dan wat nodig is om deze doelstelling te verwezenlijken.

Volgens artikel 1 van de richtlijn verbiedt deze, met het oog op de bestrijding van illegale immigratie, de tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen, met het oog waarop in de richtlijn gemeenschappelijke minimumnormen inzake sancties en maatregelen worden vastgesteld die in de lidstaten worden toegepast op werkgevers die dat verbod overtreden.

Volgens artikel 2, aanhef en onder e, van de richtlijn wordt voor de specifieke doeleinden van deze richtlijn onder werkgever verstaan een natuurlijk persoon of een rechtspersoon, uitzendondernemingen daaronder begrepen, voor of onder wiens leiding en/of toezicht de tewerkstelling plaatsvindt.

2.2.

Het op ambtsbelofte door inspecteurs van de Arbeidsinspectie opgemaakte boeterapport van 19 augustus 2008 houdt in dat, voor zover thans van belang, een vreemdeling van Turkse nationaliteit op 27 februari 2008 aan de locatie-a te Rotterdam arbeid heeft verricht, terwijl daarvoor geen tewerkstellingsvergunning was afgegeven.

2.3.

Appellante betoogt dat de rechtbank ten onrechte heeft overwogen dat niet kan worden geoordeeld dat het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav de doelstelling van de richtlijn ernstig in gevaar zou kunnen brengen, waarbij de rechtbank in aanmerking heeft genomen dat blijkens de considerans en artikel 8, vierde lid, van de richtlijn, deze voorziet in minimumnormen en het de lidstaten vrijstaat strengere verplichtingen op te leggen en striktere aansprakelijkheidsregels vast te leggen. Volgens appellante zien de considerans en laatstgenoemde bepaling slechts op de vrijheid die lidstaten toekomt bij het vaststellen van strengere sancties en maatregelen, en niet op de uitleg van definities die in de richtlijn zijn gegeven. De doelstelling van de richtlijn is primair de eenwording van de Europese Unie en een eigen invulling van het werkgeversbegrip door een lidstaat op nationaal niveau is hiermee strijdig, aldus appellante.

2.3.1.

In artikel 18 van de richtlijn is bepaald dat deze in werking treedt op de twintigste dag volgende op die van haar bekendmaking in het Publicatieblad van de Europese Unie, zijnde op 20 juli 2009. Derhalve was de richtlijn ten tijde van het besluit van 20 oktober 2009 in werking getreden. In artikel 17 van de richtlijn is bepaald dat de omzettingstermijn op 20 juli 2011 verstrijkt.

Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (hierna: het Hof) heeft in het arrest van 18 december 1997, C-129/96 (*AB* 1998/192; *red.*), *Inter-Environnement Wallonie* (www.curia.europa.eu), in punt 45 overwogen dat een lidstaat zich gedurende de implementatieperiode van een richtlijn moet onthouden van maatregelen die de verwezenlijking van het door de richtlijn voorgeschreven resultaat ernstig in gevaar zouden brengen.

Het Hof heeft in het arrest van 4 juli 2006, C-212/04 (*NJ* 2006/593; *red.*), *Adeneler* (www.curia.europa.eu), in punt 123 overwogen dat de rechterlijke instanties van de lidstaten zich vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van een richtlijn zoveel mogelijk dienen te onthouden van een uitleg van het nationale recht die, na het verstrijken van de omzettingstermijn, de verwezenlijking van de met deze richtlijn nagestreefde doelstelling ernstig in gevaar zou kunnen brengen.

2.3.2.

Uit onder meer artikel 1 van de richtlijn en punt 36 van de considerans van de richtlijn blijkt dat de bestrijding van illegale immigratie door maatregelen tegen illegale tewerkstelling de met de richtlijn nagestreefde doelstelling is. Het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav voordat de omzettingstermijn van de richtlijn verstrijkt, verzet zich niet tegen het hanteren van een beperkter werkgeversbegrip nadat de omzettingstermijn is verstreken, indien de richtlijn daartoe noopt. Voorts komt met het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav de met de richtlijn nagestreefde doelstelling niet ernstig in gevaar, aangezien het hanteren van het ruime werkgeversbegrip van de Wav illegale tewerkstelling als aantrekkende factor voor illegale immigratie tegengaat.

Het betoog faalt.

2.4.

Het hoger beroep is ongegrond. De aangevallen uitspraak dient te worden bevestigd.

2.5.

Voor een proceskostenveroordeling bestaat geen aanleiding.

3. Beslissing

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State;
recht doende; in naam der Koningin:

bevestigt de aangevallen uitspraak.

Noot

Auteur: C.M. Saris [□](#)

1.

Deze uitspraak en de twee volgende (van 12 mei 2010, 6 april en 18 mei 2011) zijn opgenomen, vanwege de gevolgen die een Europese Richtlijn kan hebben voor het bestuurlijke boeterecht. Dat levert een aantal interessante rechtsvragen op, waarvan de Afdeling zich onvoldoende bewust lijkt te zijn. Het gaat om de vraag wanneer een beboete (rechts)persoon zich op een richtlijn kan beroepen die voorziet in een gunstiger strafregime dan de Nederlandse wetgeving en in welke stand van de procedure een beroep kan worden gedaan op een gunstiger strafbepaling (lex mitior-beginsel)?

2.

Het gaat in deze zaken om Richtlijn 2009/52/EG van 18 juni 2009 tot vaststelling van minimumnormen inzake sancties en maatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen (*PB* L 168/24) ('de Richtlijn'). De Richtlijn is op 20 juli 2009 in werking getreden en de lidstaten hadden tot 20 juli 2011 de tijd om die in nationale wetgeving om te zetten (art. 17). Nederland is het niet gelukt om de Richtlijn tijdig te implementeren. Inmiddels is het voorstel van wet tot wijziging van de Wav in verband met de implementatie van de Richtlijn aan de Tweede Kamer aangeboden (*Kamerstukken II* 2010/11, 32 843, nr. 2).

3.

Dat de werkgevers in deze zaken een beroep doen op de Richtlijn verwondert niet. De Richtlijn kent een definitie van het werkgeversbegrip die beperkter is dan dat in de Wav. De werkgevers beriepen zich op het lex mitior-beginsel. Zij stelden dat zij ten onrechte zijn beboet, omdat zij niet (meer) als werkgever in de zin van de Richtlijn konden worden aangemerkt en dus niet strafbaar zouden zijn.

4.

De Wav gaat uit van een ruim werkgeversbegrip; *degene die een ander arbeid laat verrichten in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf is werkgever*. Of de werkzaamheden onder leiding of toezicht van de werkgever worden uitgevoerd en of sprake is van een gezagsverhouding is niet van belang (*Kamerstukken II* 1993/94, 23 574, nr. 5, p. 2). De Richtlijn gaat daar wel van uit. Art. 2 sub e Richtlijn verstaat onder 'werkgever': *een natuurlijk persoon of een rechtspersoon, uitzendondernemingen daaronder begrepen, voor of onder wiens leiding en/of toezicht de tewerkstelling plaatsvindt*. Onderaanneming valt overigens ook onder het werkgeversbegrip van de Richtlijn (art. 8). Bovendien wordt het verschil in reikwijdte veroorzaakt doordat de Richtlijn overheidslichamen in de uitoefening van overheidsgezag expliciet uitzondert van het werkgeversbegrip (art. 2 sub g). Onder de Wav kunnen overheidsorganen (nog) wel als werkgever worden beboet voor illegale tewerkstelling (o.a. *AB* 2010/185 (Ministerie van Verkeer en Waterstaat) en *AB* 2010/180 (Provincie Overijssel) beide m.nt. van O.J.D.M.L. Jansen).

5.

Algemeen uitgangspunt van het Unierecht is dat een particulier zich in beginsel pas op een richtlijn kan beroepen nadat de omzettingstermijn is verstreken. Is een richtlijn niet tijdig of goed omgezet, dan kan een particulier zich daarop rechtstreeks beroepen mits de Richtlijn onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig is (HvJ van 8 oktober 1987, zaak 80/86, *Kolpinghuis (NJ 1988/1029)*). Wanneer een richtlijn wel in werking is getreden, maar nog niet is omgezet, geldt onder meer op grond van de arresten van het HvJ in de zaken *Inter-Environnement Wallonië* (18 december 1997, C-129/96) en *Adeneler* (4 juli 2006, C-212/04) dat de nationale rechter zich vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van een richtlijn zo veel mogelijk moet onthouden van een uitlegging van het nationale recht die de verwezenlijking van het door de Richtlijn beoogde resultaat na het verstrijken van de omzettingstermijn ernstig in gevaar zou brengen. Is de omzettingstermijn van een richtlijn nog niet verstreken dan kan een particulier zich daarop dus in beginsel niet rechtstreeks beroepen. Voor strafrechtelijke sancties geldt een uitzondering.

6.

In het arrest *Awoyemi* van 29 oktober 1998 (C-230/97, r.o. 45) heeft het HvJ uitgemaakt dat het gemeenschapsrecht er niet aan in de weg staat dat een rechterlijke instantie van een lidstaat wegens het in zijn nationale recht geldende beginsel van terugwerkende kracht de gunstigste strafwet (de *lex mitior*-regel genoemd) ook toepast wanneer de overtreding heeft plaatsgevonden na de inwerkingtreding van de Richtlijn, maar vóór de datum van de omzettingstermijn van die Richtlijn. Overigens ging daaraan wel de constatering vooraf dat de richtlijn in kwestie (Richtlijn 91/439) duidelijk en onvoorwaardelijk was, zodat *Awoyemi* zich daarop rechtstreeks kon beroepen (r.o. 41-43).

7.

Voor het Nederlandse recht kan gewezen worden op art. 1 lid 2 Wetboek van Strafrecht ('Wsr') dat inhoudt dat bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit begaan is, de voor de verdachte gunstigste bepalingen worden toegepast. Het tijdstip van het begaan van de vermeende overtreding is niet beslissend in het strafrecht. Een verdachte kan zelfs in cassatie nog met succes een beroep op de bepaling doen, indien de wetgeving is gewijzigd op een tijdstip nadat er in zijn zaak in laatste feitelijk instantie een beslissing is gegeven (HR 26 juni 1962, *NJ 1963/12* en 44). Onder het begrip 'verandering' wordt verstaan verandering van de formulering van de delictomschrijving en/of de kwalificatie als op verandering van de strafbedreiging. De strafkamer van de Hoge Raad heeft overigens recent de rechtspraak over art. 1 lid 2 Sr samengevat (zie HR 12 juli 2011, *LJN BP6878*; *AB 2011/312*, m.nt. O.J.D.M.L. Jansen).

8.

Voornoemde bepaling is sinds de inwerkingtreding van de vierde tranche van de Awb (op 1 juli 2009) van overeenkomstige toepassing verklaard op bestuurlijke boetes (art. 5:46 lid 4 Awb). Ten aanzien van het 'toetsmoment' bij bestuurlijke boetes heeft de wetgever in de Memorie van Toelichting bij de vierde tranche Awb opgemerkt dat de overtreder niet alleen in bezwaar maar ook in beroep moet kunnen profiteren van een gunstiger regeling (*Kamerstukken II 2003/04*, 29 702, nr. 3, p. 144). Ik zou menen dat dit ook voor hoger beroep bij de Afdeling geldt omdat zij, net als de rechtbank, een beslissing kan nemen omtrent het opleggen van de boete (art. 8:72a Awb jo. 46 lid 1, Wet op de Raad van State).

9.

Voor 1 juli 2009 kende de Wav overigens geen bepaling die verwees naar art. 1 lid 2 Wsr. Aangezien artikel IV van het overgangsrecht van de vierde tranche inhoudt dat de Awb niet van toepassing is voor zover de overtreding plaatsvond voor 1 juli 2009 betekent dat niet dat werkgevers zich niet op de *lex mitior*-regel zouden kunnen beroepen. Dat beroep kan worden geconstrueerd door art. 7 EVRM (EHRM 17 september 2009, *AB 2010/102*, m.nt. T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik), art. 15 lid 1 IVBPR evenals art. 49 Handvest voor de Europese Grondrechten dat sinds 1 december 2009 geldt. Dit uitgangspunt werd overigens reeds aanvaard door de CRvB (o.a. 1 maart 2000, *JB 2000/107*). Zie voor de kwalificatie van de bestuurlijke boete als criminal charge door het HvJ de noot van Widdershoven bij *AB 2009/156*.

10.

De vraag waar de Afdeling zich in de drie zaken voor gesteld zag, is of de beboete werkgevers zich op de Richtlijn konden beroepen. Duidelijk is dat de werkgevers in kwestie zich niet op rechtstreekse werking of richtlijnconforme interpretatie (zoals de werkgever wel beweerde in de zaak van 12 mei 2010) konden beroepen, omdat de omzettingstermijn pas op 20 juli 2011 zou verstrijken.

11.

De Afdeling heeft ten onrechte in de zaken van 12 mei 2010 en 6 april 2011 het besluit op bezwaar als toetsingsmoment gebruikt, welk besluit voor de inwerkingtreding van de Richtlijn lag. Gelet op het feit dat het hoger beroep in beide zaken aanhangig was na de inwerkingtreding van de Richtlijn, geldt in het licht van het *Awoyemi*-arrest dat de werkgevers zich in beginsel wél op de Richtlijn konden beroepen. In de zaak van 18 mei 2011 doet de Afdeling het overigens wel goed, maar dat is meer geluk dan wijsheid, omdat het besluit op bezwaar dateert van na de inwerkingtreding van de Richtlijn. Dat betekent dan ook dat de Afdeling — nu de Richtlijn in werking was getreden ten tijde van de hoger beroepsprocedure — had moeten beoordelen of de Richtlijn voldoende duidelijk was. Die vraag heeft de Afdeling niet met zoveel woorden beantwoord (zij zit

immers op de lijn van het arrest *Inter-Environnement Wallonië*), maar ik neem aan dat zij daarvan wel is uitgegaan in de uitspraak van 18 mei.

12.

Ook rechtbanken zijn zich van het *lex mitior*-beginsel onvoldoende bewust (vgl. Rb. Amsterdam van 26 mei 2011 (*LJN* BQ8599), Rb. 's-Hertogenbosch van 29 oktober 2010 (*LJN* BO2847) en de uitspraak van de Rechtbank Amsterdam van 9 maart 2011 (*LJN* BQ3733) waarin zij zelfs stelt dat de datum van de overtreding beslissend is).

13.

Met de conclusie van de Afdeling in de zaak van 18 mei 2011 ben ik het in elk geval wel eens. Het verschil in reikwijdte tussen het werkgeversbegrip in de Richtlijn en de Wav maakt voor de werkgever in die zaak niet uit. Ofschoon de feiten in de uitspraak summier zijn weergegeven — de werkgever liet een vreemdeling van Turkse nationaliteit op een locatie in Rotterdam arbeid verrichten — leid ik daaruit af dat de werkgever in kwestie leiding en/of toezicht uitoefende op de tewerkstelling.

14.

Het laatste woord over de Richtlijn en diens implementatie is nog niet gezegd. In elk geval is de Raad van State in zijn advies van 8 juni 2011 kritisch op het wetsvoorstel dat de Richtlijn implementeert (*Kamerstukken II* 2010/11, 32 843, nr. 4). De Raad constateert onder meer dat het vasthouden aan de ruimere reikwijdte van het werkgeversbegrip nadelige gevolgen kan hebben voor de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven.

Voetnoten

Christien Saris is advocaat bij Stibbe.